የሰ/መ/ቁ. 58338

ሚያዝያ 06 ቀን 2003 ዓ.ም

ዳኞች:- ተገኔ ጌታነህ

ሐጎስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች:- 1- አቶ ዳንኤል ጽጌ
2- ወ/ሮ ጽዮን ጽጌ } ጠበቃቸው ቀረቡ

ተጠሪዎች:- ህፃን አሳለፈ ጽጌ ሞግዚት ኢ/ር ታምራት ብሩ ቀረቡ

መዝገቡን ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የውርስ ሕግ ድንጋጌዎችን መሠረት ያደረገ የድርሻ ክርክርን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ ተጠሪ ሟች አቶ ፅጌ ዘገኑ ሐምሌ 07 ቀን 1998 ዓ/ም ለሕፃን አሳለፍ ፅጌ ያደረጉትን ኑዛዜ መሠረት በማድረግ የወራሽነት ማስረጃ እንዲሰጣቸው ለአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አቤቱታ አቅርበው ፍርድ ቤቱም የሕፃኗን የኑዛዜ ወራሽነት በማረጋገጥ ማስረጃ ከሰጠ በሁዋላ የአሁኑ አመልካቾች ይኸው የኑዛዜ ወራሽነት ማስረጃ እንዲሰረዝላቸው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 358 መሠረት ባቀረቡት አቤቱታ መነሻ ነው፡፡ አመልካቾች ለስር ፍርድ ቤት ባቀረቡት መቃወሚያ የሟች አቶ ፅጌ ዘገኑ ልጆች ሁነው እያለ ሟች ባደረጉት ኑዛዜ አመልካቾች በህይወቴ ላይ ከፍተኛ ችግር ስለአደረሱብኝ ከመጡ ለእያንዳንዳቸው ብር 5/ አምስት / እንዲሰጥ በማለት መግለፃቸው ከውርስ ንብረቱ ያለምክንያት የነቀሏቸው መሆኑን ዘርዝረው ለተጠሪ የተሰጠው የኑዛዜ ወራሽነት ተሰርዞ አመልካቾች የሟች ወራሾች ናቸው ተብሎ እንዲወሰንላቸው ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ የስር ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክር መርምሮ የሟች ኑዛዜ አመልካቾችን ያለምክንያት ከውርስ የነቀለ ነው በሚል ምክንያት ለተጠሪ የሠጠውን የኑዛዜ ወራሽነት በማሻሻል አመልካቾችና ተጠሪ የሟችን ውርስ እኩል እንዲካፈሉ ሲል ወስኗል፡፡ በዚህ ውሣኔ ተጠሪ ባለመስማማት ይግባኙን ለአዲስ አበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በሁዋላ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን መርምሮ ሟች ባደረጉት ኑዛዜ የአመልካቾችን ድርሻ ከማሳነስ ውጪ ከውርስ አልነቀሏቸውም በሚል ምክንያት የስር ፍርድ ቤትን ውሣኔ ሽሮ ኑዛዜው የጸና ነው በማለት ወስኗል፡፡ ከዚህም በሁዋላ አመልካቾች የሰበር አቤቱታቸውን ለከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በሁዋላ ጉዳዩ ተመርምሮ የከተማው ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ውሣኔ ሙሉ በሙሉ ፀንቷል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሣኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡

የአመልካቾች ጠበቃ ሐምሌ 13 ቀን 2002 ዓ/ም በጻፉት ሁለት ገፅ የሰበር አቤቱታ በበታች ፍርድ ቤቶች ውሣኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈፅሟል የሚሉበትን ምክንያት ዘርዝረው አቅርበዋል፡፡ ይዘቱም ባጭሩ፡- ሟች ባደረጉት ኑዛዜ የመጀመሪያ ደረጃ ወራሾቻቸው ለሆኑት አመልካቾች ግምቱ ብር 600 ሺህ በላይ ከሆነው ንብረታቸው ለእያንዳንዳቸው ብር 5/አምስት ብር / ብቻ እንዲሰጣቸው መናዘዛቸው አመልካቾችን በውጤት ከውርስ የነቀሏቸው መሆኑን የሚያሳይ ሁኖ እያለ የበታች ፍርድ ቤቶች የውርስ ንብረት ድርሻ አንሷል ከሚባል በስተቀር ከውርስ መነቀል አይደለም በማለት መወሰናቸው የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 938 እና 939 ድንጋጌዎችና ይዘትና መንፈስን ያላገናዘበ ነው፣ ይኸው እንኳ ቢታለፍ ጉዳዩ ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1123 ድንጋጌ አንፃር መታየት ሲገባው መታለፉ ያላግባብ ነው በማለት ዘርዝረው በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሣኔ እንዲሻሻል ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ አቤቱታቸው ተመርመሮም ለሰበር ችሎት ሊታይ ይገባዋል ተብሎ ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው ህዳር 27 ቀን 2003 ዓ/ም በተጻፈ ማመልከቻ በይዘቱ በይግባኝ ሰሚ ፍርድ ካቀረቡት ጋር ተመሳሳይ የሆነ መልስ ሠጥተዋል፡፡ የአመልካቾች ጠበቃም ጥር 16 ቀን 2003 ዓ.ም በጻፉት አንድ ገጽ ማመልከቻ የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልሳቸውን ሰጥተዋል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሣኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡ እንደመረመርነውም ሟች አቶ ጽጌ ዘገኑ ሐምሌ 07 ቀን 1998 ዓ/ም ያደረጉት ኑዛዜ አመልካቾችን ነቅሏል አልነቀለም?፣ ውጤቱስ ምን ሊሆን ይገባል? የሚሉት ነጥቦች በጭብጥነት ሊታዩ የሚገባቸው ሁነው አግኝቶታል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ሟች አቶ ፅጌ ዘገኑ ሐምሌ 07 ቀን 1998 ዓ/ም ግልፅ ኑዛዜ የተው መሆኑን አመልካቾች የሟቹ የመጀመሪያ ደረጃ ወራሾች/ ልጆች/ ፣ ተጠሪ ደግሞ የሟች ወንድም ልጅ መሆኑን ፣ ሟች ይኖራቸዋል ተብሎ የተጠቀሰው የንብረት ግምት ከብር 600 ሺህ በላይ ሁኖ ለአመልካቾች ለእያንዳንዳቸው እንዲሰጣቸው የገለፁት ገንዘብ ብር 5/አምስት ብር / ብቻ መሆኑን ይህንን ለማድረግ በምክንያትነት የጠቀሱት ደግሞ በሕይወቴ ላይ ከፍተኛ ችግር ስለፈጠሩብኝ የሚል መሆኑን ነው፡፡ የከተማው ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤትና የከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት ኑዛዜው ሕጋዊ ነው በማለት የወሰኑት ሟች ለአመልካቾች ድርሻቸውን ሰጥተዋል የድርሻ ማነስ ደግሞ የውርስ መነቀል ነው ሊባል የሚችል አይደለም በሚል ምክንያት ነው፡፡ በእርግጥ በኑዛዜው የሚከናወኑ ተግባሮች የኑዛዜ ስጦታ /legacy/ ወይም የክፍያ ደንብ / Rule of partition/ ሊሆኑ ይችላሉ፡፡ በመርህ ደረጃ ደግሞ አንድ ሰው ከውርስ ሀብቱ መካከል አንድን ንብረት ለወራሾቹ መስጠቱ የኑዛዜ ስጦታ አያሰኘውም፡፡ ይልቁንም ይህ አይነት ኑዛዜ ሕጉ የሚቀበለው እንደ አንድ የክፍያ ደንብ ነው፡፡ በመሆኑም አንድ አውራሽ ለወራሹ አንድን ንብረት ቢናዘዝለት የኑዛዜው አፈፃፀም የስጦታ / legacy/አፈፃፀምን በመከተል ሳይሆን የክፍያ ደንብ /partition/ በመከተል የሚከናወውን ይሆናል፡፡ ሆኖም በኑዛዜው ላይ የሚሰጠው ክፍያ መጠን በመገለፁ ብቻ ሁል ጊዜ የክፍያ ደንብ ነው ሊባል የሚችል አይሆንም፡፡ በመሆኑም የተሰጠው የንብረት መጠን ከሟቹ የውርስ ንብረት ግምት ጋር ታይቶ ውጤቱም በዚሁ ረገድ መለየት ያለበት ጉዳይ ነው፡፡ በሌላ አገላለፅ ሟች በኑዛዜው ላይ የሚያስፍረው የንብረት መጠን ከሟቹ የውርስ ንብረት መጠን ጋር እየታየ የመነቀል ጉዳይ ነው ወይስ የክፍያ ማነስ ነው? የሚለው ነጥብ የሚለይ ይሆናል፡፡

በሌላ በኩል አንድ ተናዛዥ/ ወላጅ/ የመጀመሪያ ደረጃ ወራሹን ያለህጋዊና በቂ ምክንያት እንዲሁም በዝምታ ከውርስ ለመንቀል እንደማይችል የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 938 እና 939 ድንጋጌዎች ይዘት በግልፅ ያሳያል፡፡ ወላጅ የመጀመሪያ ደረጃ ወራሹን ያለበቂና ሕጋዊ ምክንያት ወይም በዝምታ ከነቀለም ውጤቱ ምን ሊሆን እንደሚገባ የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 915 ከላይ ከተጠቀሱት ድንጋጌዎች ጋር ተዳምሮ ሲታይ ምላሽ ይሰጣል፡፡ በዚህም መሠረት ከውርስ በዝምታ ወይም ያለበቂና ሕጋዊ ምክንያት የተነቀለ የመጀመሪያ ደረጃ ወራሽ ከጠቅላላ ኑዛዜ ተጠቃሚ ጋር እኩል ወራሽ ሁነው የውርስ ንብረቱን ሊከፋፈሉ የሚችሉ መሆኑን ሕጉ ያስገነዝባል፡፡ ይሁን እንጂ ፍርድ ቤት ወደዚህ ድምዳሜ ከመድረሱ በፊት በወላጅ የተደረገ የኑዛዜ ስጦታ አይነቱ ጠቅላላ ወይም ልዩ ኑዛዜ ስጦታ መሆን ያለመሆኑን በቅድሚያ መለየት አለበት፡፡ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 912 ስር እንደተመለከተው የኑዛዜ ስጦታ ጠቅላላ ወይም ልዩ ኑዛዜ ስጦታ ሊሆን ይችላል፡፡ ጠቅላላ የኑዛዜ ስጦታ ሲባልም ተናዛዡ ሀብቱን ጠቅላላ ወይም ከመላ ንብረቱ አንዱን ክፍል በሙሉ ሀብትነት ወይም በሌጣ ርስትነት ለአንድ ወይም ለብዙ ሰዎች የሚያወርስበት የኑዛዜ ቃል ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 912/1/ ድንጋጌ ያሳያል፡፡ የዚሁ ቁጥር ንዑስ ቁጥር ሁለት ድንጋጌ ደግሞ ማንኛውም ሌላ የኑዛዜ ቃል ሁሉ እንደ ልዩ የኑዛዜ ስጦታ እንደሚቆጠር ይደነግጋል፡፡ እንደ ኑዛዜ ላይ የኑዛዜ ስጦታ መሆኑ የተረጋገጠ ደግሞ እንደውርስ እዳ ተቆጥሮ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1014 ድንጋጌ ቅደመ ተከተል መሠረት የሚከፈል ይሆናል፡፡

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስም ሟች አቶ ፅጌ ዘገኑ ሀብታቸውን ሙሉ በሙሉ ተጠሪ እንዲወርስ ለአመልካቾች ደግሞ ለእያንዳንዳቸው ብር 5/ አምስት/ የሰጡት መሆኑ ከኑዛዜው ሰነድ ይዘት ተረጋግጧል፡፡ ሆኖም ሟች አላቸው ተብሎ ከተገመተው የብር 600 ሺህ ብር የውርስ ንብረት አንፃር ለአመልካቾች እያንዳንዳቸው ብር 5/አምስት ብር/ እንዲወስዱ በማለት የተናዘዙት ሁኔታ ሲታይ እግምት ውስጥ የሚገባ ወይም የድርሻ ጥያቄ አነሳ የሚል ክርክር የሚያስነሳ ነው ሊባል የሚችል ሳይሆን በውጤቱ የመነቀል ውጤትን ያስከተለ ነው ሊባል የሚችል ነው፡፡ ሟች ለአመልካቾች ለእያንዳንዳቸው ብር 5/ አምስት / እንዲሰጥ በማለት የተናዘዙት **"በሕይወቴ ላይ ከፍተኛ ችግር ስለፈጠሩብኝ"** በሚል ምክንያት ነው፡፡ ሆኖም በሕይወቴ ላይ ከፍተኛ ችግር ስለፈጠሩብኝ የሚለው ሐረግ ዝርዝር ይዘቱ ግን በኑዛዜው ላይ አልተገለጸም፡፡ የዚህ ሐረግ አገላለፅ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 938/2/ መሠረት እንደእውነት የሚወሰድ መሆኑን ግንዛቤ ውስጥ በማስገባት ከውርስ ለመንቀል የሚያስችል **ሕጋዊ እና በቂ ምክንያት** መሆኑን በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 938/3/ መሠረት መመልከቱ ተገቢ ነው፡፡ ከዚህም አንጻር በሕይወት ላይ ችግር መፍጠር የተለያየ ደረጃና መንገድ ያለው በመሆኑ ሟች አመልካቾችን በዚህ ምክንያት ብቻ መንቀሉ ሕጋዊና በቂ ምክንያት ሁኖ አላገኘነውም፡፡

ከላይ እንደተመለከተው ሟች ያደረጉት ኑዛዜ በፎርማሊቲ ረገድ ፈራሽ ሊሆን የሚችልበት ምክንያት የሌለ ሲሆን ሟች አላቸው ከተባለው ጠቅላላ የውርስ ንብረት መጠን አንፃር ሲታይ ለአመልካቾች የተሰጠው የገንዘብ መጠን በውጤት ደረጃ አመልካቾችን ነቅሏል ከሚባል በስተቀር ድርሻቸውን አግኝተዋል ውጤቱም በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1123 ሊታይ የሚችል ነው ሊባል የሚችል ሁኖ አላገኘነውም፡፡ በመሆኑም ከዚህ አንፃር ተናዛዡ ያደረጉት የኑዛዜ ስጦታ ሲታይ በውጤቱ አመልካቾችን ያለበቂና ሕጋዊ ምክንያት ከውርስ የነቀለ ሁኖ ዓይነቱ ልዩ የሆነ የኑዛዜ ስጦታ ሳይሆን ጠቅላላ የኑዛዜ ስጦታ አይነት ነው፡፡ እንዲህ ከሆነ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1014/ሠ/ ስር በተመለከተው መሠረት እንደውርስ እዳ ተቆጥሮ ለልዩ ኑዛዜ ተቀባዩ የሚከፈል ሣይሆን በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 938 እና 939 እንዲሁም በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 915 ድንጋጌዎች ታይቶ ተወላጅ ከውርስ

ተነቅሏል፣ ከኑዛዜ ተቀባዩ ጋር እኩል ሊካፈል ይገባል የሚባልበት ነው፡፡ ስለሆነም ተጠሪ በፍ/ሕ/ቁጥር 915 መሠረት እንደጠቅላላ ኑዛዜ ወራሽ ተወስደው ከአመልካቾች ጋር እኩል ተካፋይ ናቸው ተብሎ ሊወሰን ሲገባው የከተማው ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤትና ሰበር ሰሚ ችሎት ጉዳዩን ከውርስ ንብረት ክፍያ ማነስ ጋር በማያያዝ የሰጡት ውሣኔ የኑዛዜውን ውጤት ሟች አላቸው ከተባለው ንብረት ግምት መጠን ጋር ባለማገናዘብ በመሆኑ ውሣኔው መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አግኝተናል፡፡ በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. በአዲስ አበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 12988 መጋቢት 17 ቀን 2002 ዓ.ም ተሰጥቶ በከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 13364 ግንቦት 19 ቀን 2002 ዓ.ም የፀናው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1/ መሠረት ተሻሽሏል፡፡
2. የአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 137/02 የካቲት 26 ቀን 2002 ዓ/ም የሠጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1/ መሠረት ፀንቷል፡፡
3. ሟች አቶ ጽጌ ዘገኑ ሐምሌ 07 ቀን 1998 ዓ/ም ያደረጉት ኑዛዜ በውጤቱ ያለበቂና ሕጋዊ ምክንያት አመልካቾችን የነቀለ በመሆኑ በአመልካቾች ላይ ተፈፃሚነት የለውም ብለናል፣ ኑዛዜው ተጠሪን በሟቹ ድርሻ ንብረት ላይ አንድ ወራሽ የሚያደርግ በመሆኑ አመልካቾች የሟችን ድርሻ ንብረት ከተጠሪ ጋር እኩል እንዲካፈሉ ብለናል፡፡
4. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡ መዝገቡ ተዘግቷል፣ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ሃ/ዲ